

GARAJSZKI ZOLTÁN¹

Mikortól védő az ügyvéd?

I. Bevezető

A tanulmány az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében használt „büntetőeljárás alá vont személy” állapot kezdő időpontját keresi az Alkotmánybíróság határozataiban, az EU Alapjogi Chartája és az Emberi Jogok Európai Egyezménye („EJEE”) 6. cikke szerinti „gyanúsított” („vádlott”) státusz Emberi Jogok Európai Bírósága („EJEB”) által kimunkált autonóm értelmezése alapján. Ez az időpont határozza meg ugyanis, hogy mikortól lesz az ügyvéd és őt védelmére meghatalmazó ügyfelének kapcsolata „védő” és – a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. tv. („Be.”) 386. § (2) bek. szerinti – „védett személy” viszony. Ennek a védői kapcsolati minőségnek a következő főbb titokvédelmi szabályai azonosíthatók:

- a Be. 386. § (2) bek. szerint a védő joga, hogy a védett személlyel ellenőrzés nélkül tanácskozzon,
- a Be. 170. § (1) bek. a) pontja szerint abszolút tanúzási akadály,
- a Be. 310. § (1) bek. szerinti abszolút foglalási tilalom,
- az Üttv.³ 9. § (3) bek. szerinti kizárt titoktartás alóli felmentés.

E joghatások a meghatalmazás benyújtásától függetlenül beállnak, ezért a hatósági fellépés során az ügyvéd szemben fogantatott eljárás cselekmény kapcsán előfordulhat, hogy a cselekmény törvényesen csak az ügyvéd védői jogállásának azonosításáig tarthat.

I. Az egyenértékűség elve

I.1. A NEMZETKÖZI EGYZMÉNYEKEL EGYZŐ TARTALMÚ ALAPTÖRVÉNYI RENDELKEZÉSEK ÉRTELMEZÉSE

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése szerint „A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez.” Ez a rendelkezés tartalmilag egyezik az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény („EJEE”) 6. cikk 3. § c) pontjának, a tisztességes eljáráshoz való jog részeként megfogalmazott alapjoggal, mely szerint „Minden bűncselekmény-

nyel gyanúsított személynek joga van – legalább – arra, hogy ... személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessenek...”. Szintén fennáll a tartalmi egyezés az Európai Unió Alapjogi Chartája („Charta”) 48. cikk (2) cikk rendelkezésével, melyek szerint: „Minden gyanúsított személy számára biztosítani kell a védelemhez való jogának tisztelgésben tartását”.

Az Alkotmánybíróság többször deklarálta, hogy amikor az alkotmányos alapjogok megfogalmazása tartalmilag egyezik a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott joggal, akkor annak tartalmát az Emberi Jogok Európai Bírósága („EJEB”) döntéseinek megfelelően – azt minimum tartalmi követelményként alkalmazva – kell értelmezni. E döntések közül most csak két határozatot idézek⁴:

A 61/2011. (VII. 13.) AB határozat:

„Egyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje. A pacta sunt servanda elvéből [Alkotmány 7. § (1) bekezdés, Alaptörvény Q) cikk (2)–(3) bekezdés] következően tehát az Alkotmánybíróságnak akkor is követnie kell a strasbourgi joggyakorlatot, az abban meghatározott alapjogvédelmi szintet, ha saját megelőző „precedens-határozataiból” ez kényszerűen nem következik.”

A 15/2016. (IX. 21.) AB határozat:

„[42] Az Alkotmánybíróság különös figyelmet szentel az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) döntéseinek. Az Alkotmánybíróság több határozatában kifejtette, hogy a hazai alapjogvédelem minimumszintje nem lehet alacsonyabb, mint az EJEB esetjoga által az adott alapjog vonatkozásában biztosított jogvédelem szintje (lásd pl. 61/2011. (VII. 13.) AB határozat, ABH 2011, 290, 321.; 32/2012. (VII. 4.) AB határozat, Indokolás [41]; 22/2013. (VII. 19.) AB határozat, Indokolás [16]). Az Alkotmánybíróság a 8/2013. (III. 1.) AB határozatban rögzítette, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésben elismert védelemhez fűződő jogból fakadó minimális elvárások meghatározásakor figyelemmel volt a vállalt nemzetközi és uniós jogi elvárásokra is, különösképpen az EJEB által kimunkált gyakorlatra (Indokolás [48]).”

Mindezen fentebb idézett Alkotmánybírósági határozatokból az következik, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének rendelkezésének értelmezésekor az EJEB eseti döntéseiből kell kiindulni akként, hogy Magyarország jogosult annál kiterjedtebb alapjogvédelmi

¹ A szerző ügyvéd.

² A EJEB gyakorlatában nem különül el gyanúval érintett személy három fázisa: az, akivel szemben felmerül a gyanú (suspect), akivel közölték a gyanút (accused) és aki ellen vádat emeltek (charged). Ennek oka a jogrendszerekben található eltérő fogalomhasználat. Sokszor a gyanú felmerülését is a charged kifejezéssel jelölik, ezért a jogvédelem szempontjából az EJEB ítéleteiben használt három fogalom – a védelemhez való jog szempontjából – egyenértékűnek tekinthető.

³ Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény.

⁴ Terjedelmi okokból nem idézem, de hivatkozom arra, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény értelmezése során az EJEB döntéseinek irányadó jellegét rögzíti a fentebb hivatkozott döntéseken túl például a 166/2011. (XII. 20.) AB határozat, a 43/2012. (XII. 20.) AB határozat [67] pontja, a 36/2013. (XII. 5.) AB határozat [26] pontja, a 36/2013. (XII. 5.) AB határozat [28] pontja is.

szintet is megállapítani, de a védett alapjog tartalmát szűkebben értelmezni nem. Ezért az e követelménynek nem megfelelő jogszabályi rendelkezés vagy egyedi hatósági aktus érvénytelen. Azt a bíróságoknak, hatóságoknak is konkrét jogsértésként kell minősíteni.

I.2. AZ EJEB DÖNTÉSEINEK ÁLTALÁNOSAN KÖTELEZŐ JELLEGE

Az EJEB a *Jeronovičs v. Lettország* (44898/10) ügyben⁵ kifejtette, hogy ítéletei nem csak az egyedi ügyre alkalmazandóak, hanem a közös alapértékek tartalmát is megvilágítják, ezzel emelve az emberi jogok védelmének általános szintjét a részes államokban:

„109. Ezen túlmenően a Bíróság ítéletei nem csak az elé terjesztett ügyek eldöntésére szolgálnak, hanem általánosabban az Egyezmény által bevezetett szabályok megvilágítására, védelmére és fejlesztésére, ezáltal hozzájárulva ahhoz, hogy az államok betartsák a szerződő felekként vállalt kötelezettségeiket. Bár az Egyezmény rendszerének elsődleges célja az egyéni jogorvoslat nyújtása, küldetése az is, hogy közös alapértékek alapján döntse el az ügyeket, ezáltal emelve az emberi jogok védelmének általános színvonalát és kiterjesztve az emberi jogi joggyakorlatot az Egyezményben részes államok közösségére. (lásd *Rantsev kontra Ciprus és Oroszország*, 25965/04. sz. ügy, 197. §, EJEB 2010 (kivonatosan), további hivatkozásokkal).”

A 4/2013. (II. 21.) AB határozat [19] pontja ezzel egyetértőleg rögzíti az EJEB ítéleteinek – az adott ügyön túlmutatóan is – általánosan kötelező jellegét:

„Az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: Egyezmény) biztosított jogok jelentéstartalma ugyanis az EJEB egyedi ügyekben hozott döntéseiben testesül meg, amely elősegíti az emberi jogok értelmezésének egységesen érvényesülő felfogását. Az Egyezmény, valamint az EJEB gyakorlatának figyelembevétele nem vezethet az Alaptörvény szerinti alapjogvédelem korlátozásához, alacsonyabb védelmi szint meghatározásához. A strasbourgi gyakorlat, valamint az Egyezmény az alapjogvédelemnek azt a minimum szintjét határozza meg, amelyet minden részes államnak biztosítania kell, azonban a nemzeti jog ettől eltérő, magasabb követelményrendszert is kialakíthat az emberi jogok védelmére.”

I.3. A CHARTA ÉS AZ EJEE RENDELKEZÉSEI AZ EURÓPAI UNIÓ ELSŐDLEGES JOGÁNAK RÉSZEI, EZÉRT KÖZVETLENÜL ALKALMAZANDÓ ELŐÍRÁSOK

Az EUSZ⁶ 6. cikk (1) bekezdése szerint a „Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések”, ezért a Charta közvetlenül hatályosuló norma, azaz az Európai Unió elsődleges jogával egyező kötőerővel bír. „Az Európai Unió Bírósága a *Costa kontra Enel* ügyben hozott, 1964. július 15-i

ítéletben alakította ki az elsőbbség elvét. Ebben az ítéletében a Bíróság kimondja, hogy az európai intézmények által alkotott jog beépül a tagállamok jogrendszerébe, amelyek kötelesek azt tiszteletben tartani. Az európai jog tehát elsőbbséget élvez a nemzeti jogok felett. Így amennyiben egy nemzeti szabály valamely európai rendelkezéssel ellentétes lenne, úgy a tagállamok az európai rendelkezést kötelesek alkalmazni.”⁸

A Charta 53. cikk (3) bekezdése alapján a Chartában megfogalmazott jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek (az 1993. évi XXXI. tv. alapján is a belső jog részét képező) EJEE-ben szerepelnek. Ez a rendelkezés nem akadályozza meg azt, hogy az EJEE kiterjedtebb védelmet nyújtson. Az EUSZ 6. cikk (3) bekezdése szerint „Az alapvető jogok, ahogyan azokat az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény biztosítja, továbbá ahogyan azok a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból következnek, az uniós jogrend részét képezik, mint annak általános elvei.”

Mindebből az következik, hogy az EJEB döntéseivel értelmezett EJEE 6. cikk és (az azonos tartalmú) Charta 48. cikk rendelkezései közvetlenül is alkalmazhatóak Magyarországon, mint uniós elsődleges jogi előírások. Ha egy jogszabály ezzel ellentétes szabályt állapítana meg, akkor az uniós jogot kell alkalmazni.

I.4. AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA SZERINT IS EGYENÉRTÉKŰ A CHARTA ÉS AZ EJEE, MELYEK TARTALMÁT AZ EJEB ÍTÉLETEI ALAPJÁN KELL ÉRTELMEZNI

A Charta és az EJEE közötti egyenértékűség elvét, valamint az EJEB ítéleteinek irányadó jellegét az EJEB és az Európai Unió Bírósága (EUB) is többször deklarálta. Most csak két EUB egyenértékűségi ítéletet hivatkozom a közzelműltből.

Az EUB Nagytanácsának (GC) 2021. február 2-i, C-481/19. sz. („Consob”) ügyben hozott ítéletében megerősítette az egyenértékűséget a Charta 48. cikke és az EJEE 6. cikk (3) bekezdése között:

„37. Az Alapjogi Chartához fűzött magyarázatok (HL 2007. C 303., 17. o.) szerint a Charta 47. cikkének második bekezdése megfelel az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének, a Charta 48. cikke pedig „azonos” az EJEE 6. cikkének (2) és (3) bekezdésével. A Charta 47. cikkének második bekezdésében és 48. cikkében biztosított jogokkal kapcsolatban végzett értelmezése során tehát a Bíróságnak a védelem minimális szintjeként figyelembe kell vennie az EJEE Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett 6. cikkében biztosított megfelelő jogokat (lásd ebben az értelemben: 2019. május 21-i Bizottság kontra Magyarország ítélet [Mezőgazdasági földterületeken létesített haszonélvezeti jog], C-235/17, EU:C:2019:432, 72. pont; 2020. október 6-i La Quadrature

⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165032>.

⁶ Az Európai Unióról szóló szerződés és az európai unió működéséről szóló szerződés (2016/C 202/01) (EUSZ).

⁷ <https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=484C9B0>

AAD383030AF3F66BD6CB89D5F?text=&docid=87399&page Index=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&c id=24575588.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114548>.

du Net és társai ítélet, C-511/18, C-512/18 és C-520/18, EU:C:2020:791, 124. pont; 2020. december 17-i Centraal Israëlitisch Consistorie van België és társai ítélet, C-336/19, EU:C:2020:1031, 56. pont)”.⁹

Megerősíti az egyenértékűséget az EUB Nagytanácsának (GC) 2021. november 23-i C564/19. sz. ügyben⁹ – Vasvári Csaba PKKB bíró, büntetőeljárásban kezdeményezett előzetes döntéshozatali kérelme alapján – hozott ítéletének 101. pontja is:

„101. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Charta 52. cikkének (3) bekezdése pontosítja, hogy amennyiben a Charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az EJEEben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az említett egyezményben szerepelnek. Márpedig, amint az a Charta 48. cikkéhez fűzött magyarázatokból kitűnik, amelyeket az EUSZ 6. cikk (1) bekezdése harmadik albekezdésének és a Charta 52. cikke (7) bekezdésének megfelelően figyelembe kell venni annak értelmezéséhez, e 48. cikk megfelel az EJEE 6. cikke (2) és (3) bekezdésének. Így a Bíróságnak biztosítania kell, hogy a Charta 48. cikkére vonatkozó értelmezése olyan védelmi szintet biztosítson, amely nem sérti az EJEEnek az Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett 6. cikkében biztosított védelmi szintet (lásd ebben az értelemben: 2019. július 29i Gambino és Hyka ítélet, C38/18, EU:C:2019:628, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).”

I.5. AZ EGYENÉRTÉKŰSÉG KÖVETKEZMÉNYE

Az egyenértékűség elve alapján tehát az EJEE 32. cikk 1. bekezdésének szabálya alapján kialakult EJEB bírósági ítélkezési gyakorlatnak megfelelő tartalommal egyezően kell értelmezni az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének azt a rendelkezését, mely szerint „A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez”, az EJEE 6. cikk 3. § c) pontjában, a tisztességes eljáráshoz való jog részeként megfogalmazott védelemhez való joggal – ezen belül a választott védővel való védekezés jogával – és a Charta 47. és 48. cikk (2) bekezdésének rendelkezésével.

Kapcsolódik a védői titokjoghoz, ezért kiemelendő, hogy az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésének azt a rendelkezését, mely szerint „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák”, szintén egyezően kell értelmezni az EJEB ítéletei szerint a Charta 7. cikkében – szó szerint egyezően – megfogalmazott otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához való joggal, valamint – a szintén tartalmilag egyező szövegezésű – az EJEE 8. cikkében megfogalmazott, lakás és levelezés tiszteletben tartásához való joggal.

II. A „gyanúsított” státus EJEB értelmezése

II.1. AZ EJEB AUTONÓM ÉRTELMEZÉSE

Az EJEE 6. cikkéhez kiadott EJEB Útmutató¹⁰ 443. pontja szerint az EJEE 6. cikk szerinti védelem joga azt a személyt illeti meg, akivel kapcsolatban a hatóság részéről felmerül az egyszerű bűncselekményi gyanú (bármely elkövetői alakzat):

„443. A tisztességes eljárás egyik alapvető jellemzője, hogy minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van ahhoz, hogy ügyvéd segítségével hatékonyan védekezhesen (Salduz v. Törökország [GC], 51. §; Ibrahim és mások v. Egyesült Királyság [GC], 255. §; Simeonovi v. Bulgária [GC], 112. §; Beuze v. Belgium [GC], 123. §). Az a szabály, hogy a gyanúsított számára biztosítani kell a jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférést, attól a pillanattól áll fenn, amikor az Egyezmény autonóm értelmében vett „bűncselekményre vonatkozó gyanú” merül fel ellene (Simeonovi v. Bulgária [GC], 110. §). Ebben az összefüggésben a Bíróság leszögezi, hogy egy személy nem akkor szerzi meg a 6. cikk szerinti védelem alkalmazhatóságára való jogot, azaz a gyanúsított státust, amikor ezt a státust formálisan kijelölik számára, hanem akkor, amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban (Truten v. Ukrajna, 66. §; Knox v. Olaszország, 152. §; ezzel szemben Bandaletov v. Ukrajna, 61-66. §, a kérelmező által tanúként tett önkéntes nyilatkozatokkal kapcsolatban; és Srsen v. Horvátország (dec.), 43-45. §, egy közúti baleset résztvevőtől rutinszerű információk beszerzésével kapcsolatban, beleértve a vérmintavételt is).”

Ennek megfelelő az EJEB Útmutatóban a „gyanúsított” („vádolt”) fogalmának meghatározása is:

„15. A „vád” fogalmának az Egyezményben sajátos értelmezése van. A Bíróság a 6. cikk szerinti „vádát” inkább „érdemi”, mint „formális” módon értelmezi (Deweer kontra Belgium, 44. §). A vádat úgy lehet meghatározni, mint „az illetékes hatóság által az egyénnek adott hivatalos értesítést arról, hogy fellelvezhetően bűncselekményt követett el”, amely meghatározás megfelel annak a vizsgálatnak is, hogy „a [gyanúsított] helyzetét lényegesen befolyásolták-e” (ibid., 42. és 46. §; Eckle kontra Németország, 73. §, valamint Ibrahim és mások kontra Egyesült Királyság [GC], 249. §; Simeonovi kontra Bulgária [GC], 110. §).”

A fentebb hivatkozott EJEB ítéletek alapján a „hivatalos értesítés” vagy „más módon történő tudomásra hozatal” bármely olyan nyomozati cselekmény, vagy egyéb hatósági tájékoztatás lehet, melyből alappal vonható le az a következtetés, hogy az illető ellen nyomozás folyik.

Ilyen lehet egy adott személynél történt kutatás, cégét érintő zár alá vétel, más hatóság (például adóhatóság) határozatában írt egyértelmű utalás folyamatban lévő büntetőeljárásra.

Kadlót Erzsébet szerint a személy telefonján (bizonyíthatóan) alkalmazott lehallgatás is érde sorolható¹¹. Kifejti

⁹ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=249861&pageIndex=0&doclang=HU&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2393226> (ECLI:EU:C:2021:949).

¹⁰ https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf (felülvizsgálati állapot: 2021.08.31.).

¹¹ KADLÓT ERZSÉBET: Adalékok a leplezett eszközök használatához

a következőket: „Miatán a Be. sem a materiális gyanú kategóriáját követi, teljesen egyértelmű, hogy ha vele szemben előzetes eljárás már leplezett eszközt alkalmaznak, annak oka van, így tehát már ekkor jogosult a védelemre. Ekként az a kommunikáció, melyet a bűncselekményről folytat az ügyvéddel, se nem hallgatható, se nem felhasználható.” Hozzátenném, hogy álláspontom szerint a bűncselekmény alá volt státushoz szükséges az is, hogy a megfigyelt személy erről valamilyen (törvényes) módon értesüljön.

Fenyvesi Csaba ilyen aktusként a feljelentést említi¹², bár itt a feljelentett személy részére nem mindig történik formális, hatósági értesítés.

A Deweer kontra Belgium¹³ ügyben (41–47. §§) az ügyész által küldött, büntetőeljárás elkerülése érdekében, pénzüsszeg befizetését kérő (egyezségi ajánlat tartalmú) levél is „büntetőjogi vád” fennállásának minősült, Deweer urat ezért megillette a védelemhez való jog.

De bizonyosan változatos aktusok lehetnek alkalmasak a védelemhez való jog kiváltására, melyek teljes körű felsorolása nem lehetséges. A lényeg azonban az, hogy legyen folyamatban büntetőeljárás (legalább előkészítő eljárás) és legyen olyan hatósági cselekmény, mely alapján a magánszemély alappal következtethet arra, hogy ellene folyik a büntetőeljárás. Ezen időponttól természetes, hogy egy személy – akár védőügyvéd segítségével – védekezhessen, akár a gyanúsítása elkerülése érdekében.

Tehát az EJEE autonóm értelmezése szerinti „gyanúsított” („vádolt”) kategória tágabb, sokszor időben korábban bekövetkező állapot, mint a 2020.12.31-ig hatályos Be. 386. § (1) bekezdése, 2021-től a 38. § (3) bekezdése szerinti „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” fogalma. Inkább a Be. 343. § (1) bek. a) pontja szerinti kifejezéshez – „aki a bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhet” – van közelebb.

II.2. AZ EJEB AUTONÓM „GYANÚSÍTOTT” („VÁDLOTT”) FOGALMÁNAK MEGJELENÉSE AZ ÁRTATLANSÁG VÉLELMÉRŐL SZÓLÓ IRÁNYELVBEN ÉS AZ EUB ÍTÉLETEIBEN

A büntetőeljárás során az ártatlanság véelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló, az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 irányelve (2016. március 9.)¹⁴ (12) preambulumbekézése rögzíti, hogy az irányelv alkalmazandó már a gyanúsítás közlését megelőzően is. A (48) preambulumbekézés pedig az EJEB döntéseiben megfogalmazott

– Védelemhez való jog a vízszint alatt, Ügyvédek lapja, LX. évfolyam 6. szám, 2021. november-december, 32.

¹² FENYVESI CSABA: A védőügyvéd (A védő büntetőeljárás szerepéről és jogállásáról), Dialóg-Campus, Budapest–Pécs, 2002., 13., <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/17621>

¹³ <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57469>

¹⁴ A Be. 878. § 31. pontja szerint ennek az irányelvnek való megfelelést is szolgálja.

standardokat alapjogvédelmi minimum szintként határozza meg:

„Ezt az irányelvet a büntetőeljárásokban gyanúsított vagy vádlott természetes személyekre kell alkalmazni. Ezt az irányelvet attól a pillanattól kezdve kell alkalmazni, hogy valamely személyt bűncselekmény vagy feltételezett bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak vagy vádolnak, tehát már az előtt is, hogy valamely tagállam illetékes hatóságai – hivatalos értesítés útján vagy más módon – az érintett személy tudomására hozzák azt, hogy ő gyanúsított vagy vádlott.” ... „A tagállamok által nyújtott védelem szintje sosem csökkenhet a Charta vagy az EJEE által biztosított, a Bíróság és az Emberi Jogok Európai Bírósága által értelmezett standardok alá.”

A 2016/343 irányelv kapcsán fontos, hogy Be. 878. § 31. pontja szerint a hatályos Be. a fenti irányelvnek való megfelelést is szolgálja. Eszerint a Be. uniós jog végrehajtását szolgáló jogszabály, ami megalapozza az EUB hatáskörét a büntetőeljárások kapcsán.

Az EUB következetesen elismeri az EJEB jogértelmezését a „gyanúsított” („vádolt”) státus kapcsán is. Legutóbb az EUB Nagytanácsának – fentebb is idézett – C564/19. sz. ügyben hozott ítélete a 121. pontjában szintén hangsúlyozza a „büntetőjogi vád” sajátos értelmezését.

„121.(...) Az EJEE 6. cikkének (1) és (3) bekezdése által nyújtott biztosítékokat minden „vádlottra” alkalmazni kell, amely kifejezés az EJEE területén önálló értelemmel bír. „Büntetőjogi vádról” akkor beszélünk, ha valamely személlyel szemben az illetékes hatóságok hivatalosan vádat emelnek, vagy ha az e hatóságok által a személyt terhelő gyanú miatt foganatosított cselekmények jelentős hatással vannak a helyzetére.”

Ha pedig egy személy az EJEB értelmezésében gyanúsítottá válik, jogot szerez az EJEE 6. cikke szerinti védelemhez való jogra. Nem lehet kétséges, hogy a védelemhez való jog egyik legfontosabb eleme a védői titokjog, amely az önvádra kötelezés tilalmára vonatkozó alapjog része¹⁵. Az önvádra kötelezés tilalma pedig az ártatlanság véelmét szolgáló alapjog.

III. A védelemhez való jog és a védő meghatalmazásához való jog büntetőeljárás szabályozása

III.1. A 2017. ÉVI XC. TV. („BE.”)

3. § (1) BEKEZDÉSÉNEK ÉS AZ ALAPTÖRVÉNY XXVIII. CIKK (3) BEKEZDÉSÉNEK ELTÉRŐ MEGFOGALMAZÁSA

Az egyenértékűség elve alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében megfogalmazott „A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez” megfogalmazásban a „büntetőeljárás alá vont személy” fogalom – a fentebb kifejtett módon – megfelel az EJEE 6. cikkéhez kiadott EJEB Útmutató 15. és 443. pontjában ismertetett joggyakorlattal kialakított tartá-

¹⁵ Ezt az irányelvet (25) preambulumbekézése egyértelműen rögzíti.

lomnak. Eszerint egy személy a védelemhez (védőhöz) való jogot akkor szerzi meg, „amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban”. A fentebb kifejtettek szerint ez az állapot megelőzheti a „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható” státust¹⁶ és feltétlenül megelőzi a gyanúsított státust, mely a terheltté válás első fázisa¹⁷.

A „büntetőeljárás alá vont személy” fogalom leginkább a materiális (az EJEB Útmutató 15. pontjának kifejezésével élve: „érdemi”) „gyanúsított” fogalomként határozható meg, megkülönböztetendő a Be. szerinti, formális gyanúsított státustól. Jó példa erre dr. Völner Pál és védője dr. Papp Gábor esete. 2021. december 14-én – mentelmi jogának felfüggesztését követően – dr. Völner Pál meghatalmazott védőjével, dr. Papp Gábor védőügyvéddel idézés nélkül megjelent a KNYF-en¹⁸. Ekkor a védett személy még „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” sem volt, mégis vitán felül állt a védő meghatalmazásához és a segítségével történő védekezéshez való joga, meghatalmazásának érvényesége. Ugyanakkor a gyanúsítás közlésére csak másnap került sor. A védők praxisában egyébként is elterjedt a gyanúsítást (megalapozottan gyanúsítható státust) megelőzően felvett meghatalmazás, melynek elfogadása szintén általános.

A Be. 3. § (1) bekezdésében az Alaptörvény szabályától eltérően került meghatározásra a védelemre jogosult személyek köre: „A terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez”. A Be. szerint¹⁹ ugyanakkor a (formális vagy eljárásjogi) terhelti pozíció a gyanúsítás közlésével kezdődik a Be. 38. § (1)–(2) bek. és a 385. § (1) bek. szerint.

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 3. § harmadik mondata szerint: „A jogszabályban nem ismételhető meg az Alaptörvény vagy olyan jogszabály rendelkezése, amellyel a jogszabály az Alaptörvény alapján nem lehet ellentétes.”

A Jat. 3. §-ából következik, hogy a Be. 3. § (1) bekezdése nem eltorzított megisméltése az Alaptörvényben rögzített alkotmányos elvnek. Mivel a büntetőeljárásban (is) közvetlenül érvényesül az Alaptörvény előírása, ebből következően a „büntetőeljárás alá vont személy” nem lehet egyenlő a Be. formális értelemben vett „terhelt” fogalmával. Ez esetben a Be. 386. §-a szerinti védővel való ellenőrzés nélküli kommunikációs jogok kodifikálását is belső ellentmondásként kellene értelmezni.

A Be. rendelkezését tehát semmiképp sem lehet az alkotmányos jog szűkítéseként értelmezni, hiszen az alkotmányos jog tartalmának minimum szintje nem korlátoz-

ható (lásd pl. a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatot és az 4/2013. (II. 21.) AB határozat [19] pontját!). Ugyanakkor az Alaptörvény 28. cikkének rendelkezése szerint „a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvény-nyel összhangban értelmezik.” A Jat. 2. § (4) bekezdés a) pontja szerint pedig „A jogszabályok megalkotásakor biztosítani kell, hogy a jogszabály megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek”. Tehát a Be. 3. § (1) bek. rendelkezése is az – EJEB döntések szerinti tartalommal értelmezett – Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bek. rendelkezése alapján értelmezendő²⁰.

III.2. A BE. 3. § (1) BEKEZDÉSÉNEK ALKOTMÁNYOS ÉRTELMEZÉSE

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése és a Be. 3. § (1) bek. szabálya közötti eltérés álláspontom szerint nem okoz kollíziót, mert az eltérés értelmezéssel feloldható. Eszerint a Be.-nek nem az a küldetése, hogy az Alaptörvény rendelkezését más szavakkal újrakodifikálja, az alapjog védelmi szintjét korlátozza. Ez Alaptörvény-ellenes is lenne, és a Jat. rendelkezésébe is ütközne. Ráadásul a normavilágosság elvét (ezen keresztül a jogállamiság követelményét) is sértené.

A Be. feladata a büntetőeljárás rendjének szabályozása; ennek kapcsán a büntetőeljárás személyeit a büntetőeljárásban megillető jogok (és kötelezettségek) megfogalmazása. A büntetőeljárás alanyává válást megelőzően érvényesülő védelemhez való jogra a Be. 386. § (2) bekezdésének szabálya tekint ki, mely biztosítja azt, hogy a gyanúsítást megelőzően (tehát a formális terheltté válásnál korábbi, de itt meg nem határozott időszakban) is érvényesülhessen a védelemhez való jog. Ennek tartalma azonban ebben az időszakban korlátozott, mert csak a védői jogok teljessége biztosított ebben az időszakban. A védői jogok teljessége a formális gyanúsított státustól éled fel, melyet a Be. 3. § (1) bekezdése „hatékony” védelem jogával azonosít. Mindez azonban nem értelmezhető az Alaptörvényben biztosított alapjog korlátozásaként, hanem a védelemhez való alapjognak a gyanúsítás közlését követő (a vizsgálati szaktól érvényesülő) kiterjesztett tartalmú pontosításának, mely azt fejezi ki, hogy a terheltté válást megelőzően nem a „hatékony” (azaz teljes jogú) védelem joga illeti meg a védett személyt.

Az EJEB ítéleteiből, az Alaptörvény és a Be. 386. § (2) bekezdésének rendelkezéseiből az következik, hogy a

¹⁶ 2020. 12. 31-ig hatályos Be. 386. § (1) bek., 2021-től a Be. 38. § (3) bekezdése.

¹⁷ Be. 38. § (1)–(2) bek., 385. §.

¹⁸ <https://24.hu/belfold/2021/12/14/volner-pal-kozponti-nyomozo-fogyeszseg-mentelmi-jog/>

¹⁹ Be. 38. § (2) bek.

²⁰ A Be. Nagykommentár (Büntetőeljárás jog I–II. – új Be. – Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2021. január 1., HVG-ORAC, 2021. harmadik kiadás, szerkesztő: Belegi József) a Be. 3. §-ához fűzött kommentár nyitó mondatai szerint: „I. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése szerint „a büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez”. A védelemhez való jog tehát alkotmányos jog és a tisztességes eljárás-hoz való jog egyik eleme, amelynek érvényesülését az Emberi Jogok Európai Bírósága is következetesen megköveteli.” Tehát az alapjog korlátozására a Be. sem törekszik.

gyanúsítás közlését és a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható státust megelőző nyomozati időszakban is biztosított a védelemhez, pontosabban a védővel való ellenőrzés nélküli kapcsolattartáshoz (azaz a védői titokhoz) való jog. Tehát a védői titokjog (mint a védelemhez való alapjog gyanúsítás előtt is érvényesülő részjogosítványa) akkor nyílik meg, amikor a nyomozás már folyamatban van a védett személlyel kapcsolatban és erről bármilyen hivatalos cselekmény kapcsán ő értesül, vagy a hivatalos tájékoztatásból okkal feltételezheti, hogy ellene van folyamatban büntetőeljárás.

III.3. A BE. 45. § (1) BEKEZDÉSÉNEK KITERJESZTŐ ÉRTELMEZÉSE

A büntetőeljárásban való védői fellépés feltétele, hogy

- a meghatalmazó büntetőeljárás alá vont személy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, vagy terhelt legyen és
- a meghatalmazás benyújtásra kerüljön a nyomozóhatósághoz.

A meghatalmazói kört a Be. 45. § (1) bekezdése kiterjeszti, melyet az „is” szócskával a jelez. Semmiképp nem értelmezhető e rendelkezés akként, hogy korlátokat támasztana a védői meghatalmazás kiadására jogosult személyek körére. Ez egyértelműen következik a szabály 2020. december 31-ig hatályos szövege és a Be. 386. § (1) bek. b) pontjának, vagy (2) bek. szabályának összevetéséből. A meghatalmazások kiadásakor hatályos (korábbi) szabály szerint ugyanis „A védelem ellátására meghatalmazást a terhelt, a terhelt törvényes képviselője vagy nagykorú hozzátartozója, külföldi állampolgár terhelt esetén hazája konzuli tisztviselője is adhat.” A Be. 386. § (2) bekezdésének szabálya úgy rendelkezik, hogy a „A védő a gyanúsítás közléséig kizárólag arra jogosult, hogy az általa védett személlyel a kapcsolatot felvegye és vele ellenőrzés nélküli tanácskozzon.” Tehát létezik védő a gyanúsítás közlését megelőzően is, sőt e státus kezdő időpontja nincs is meghatározva a Be.-ben. Itt újra utalok a mentelmi joggal védett személy meghatalmazási jogának elfogadott jellegére.

A fentebb ismertetett EJEB gyakorlat és az Alaptörvény szerint a védelemhez, tehát a védő meghatalmazásához való jog a megalapozottan gyanúsítható státus elnyerését megelőzően is fennállhat. A védőhöz és a védelemhez való jog pedig magában foglalja a védői titokjogot is.

III.4. A „VÉDETT SZEMÉLYT” MEGILLETŐ VÉDŐI TITOKJOG (BE. 386. § (2) BEK.) VÉDELME

A Be. 386. § (2) bekezdése szerinti védői titokjogi szabály nem a Be. 368. § (1) bekezdésében írt szabályozási koncepciót követi, mely a megalapozottan gyanúsítható státus időszakára fogalmaz meg jogokat. A (2) bekezdés szabálya a védő oldaláról és tágabb időtávra rendezi a védői titokjogot. Csak a védői jogok titokjogra korlátozott időszakának végső időpontját jelöli meg, a kezdő időpontot azonban nem. Az ügyfelet ezért nem „bűncselekmény

elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyként” jelöli, hanem úgy, hogy „védett személy”. Fontos distinkció. A „védett személy” (büntetőeljárás alá vont személy) védelemhez (védői titkai védelméhez) való joga megnyílásának időpontja időben ezért lehet korábbi, mint a „megalapozottan gyanúsítható személy” státus bekövetkezte.

A „védett személy” és ügyvédje közötti kommunikáció védelmének fokozott jellegét az EJEB a Michaud v. Franciaország (12323/11) ügy²¹ ítéletének 118. pontjában az önvádra kötelezés tilalmának előírására vezeti vissza:

„118. Ebből következik, hogy míg a 8. cikk védi a magánszemélyek közötti valamennyi „levelezés” titkosságát, az ügyvédek és ügyfeleik közötti levelezésnek fokozott védelmet biztosít. Ezt az indokolja, hogy az ügyvédek alapvető szerepet kapnak a demokratikus társadalomban, mégpedig a peres felek védelmét. Az ügyvédek azonban nem tudják ellátni ezt az alapvető feladatot, ha nem tudják garantálni az általuk védett személyeknek, hogy a levelezésük bizalmas marad. A köztük lévő bizalmi kapcsolat forog kockán, amely e feladat teljesítéséhez elengedhetetlenül fontos. Közvetve, de szükségszerűen ettől függ mindenki joga a tisztességes eljáráshoz, beleértve a gyanúsítottak azon jogát is, hogy ne terheljék magukat.”

Az EJEB 8. cikkéhez kiadott EJEB Útmutató²² 121. pontja a védői titkok védelmét szintén a „gyanúsított személy” önvádra kötelezésének tilalma alapján vezeti le:

„121. A Bíróság hangsúlyozta, hogy a szakmai titoktartás az ügyvéd és ügyfele között fennálló bizalmi kapcsolat alapja, és hogy a szakmai titoktartás védelme különösen az ügyvédi ügyfél azon jogának a következménye, hogy ne terhelje magát, ami azt feltételezi, hogy a hatóságok úgy igyekeznek bizonyítani ügyüket, hogy nem folyamodnak olyan bizonyítékokhoz, amelyek a „gyanúsított személy” akarata ellenére, kényszerítés vagy elnyomás útján szereztek meg (André és társai kontra Franciaország, 41. §).”

Az EJEB álláspontja a védelemhez való jog megnyílását megelőző ügyvédi kommunikáció megítéléséről következetes, mely azonban a gyakorlatban sokszor érvényesül. Nyilvánvaló, hogy a hazai joggyakorlatnak igazodnia kell az EJEB gyakorlathoz. Az EJEB döntései ugyanis kötelezőek egyedi ügyekben is [lásd. Be. 648. § c) pont, 649. § (4)–(5) bek.], nem csak azért, mert az EJEB által kialakított joggyakorlattal ellentétes hatósági eljárás egyben alkotmányellenes is.

IV. Jogirodalmi álláspontok a „büntetőeljárás alá vont személy” státus kezdő időpontjával kapcsolatban

A gyanúsítást megelőző védői titokjogot vizsgáló publikációk száma csekély. E szerzők olyan következtetésre

²¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115377%22%5D%7D>

²² https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_8_eng.pdf

jutottak a védői státusz kezdő időpontjával kapcsolatban, mint a jelen elemzés.

Fenyvesi Csaba 20 éve megjelent művében²³ nem oldja fel az akkor hatályos Be.²⁴ és az Alkotmány²⁵ megfogalmazása közötti ellentétet értelmezéssel, hanem olyan álláspontra helyezkedik, mely szerint az Alkotmány és a Be. szabálya közötti ellentét valóságos, melynek feloldása kodifikációs feladatot jelent:

„Félreértésre ad azonban alapot „a büntetőeljárás alá vont személy” megjelölés, mivel a kereten belüli büntetőeljárás törvény „terhelt”-et ismer. Ebbe az alkotmányi szélesebb körbe beletartozhat a még terheltté nem nyilvánított eljárás alá vont is, például a feljelentett, de még gyanúsítottként ki nem hallgatott személy. A következetesség érdekében vagy a büntetőeljárás törvényt kell az alkotmányhoz igazítani, ami a jogelvek szerint kívánatos lenne, vagy fordítva, – nem szerencsés módon – a magasabb rendű jogszabálynak, az alkotmánynak kellene „terheltről” rendelkeznie. Álláspontom szerint az előbbi megoldás felel meg a jogállami követelményeknek, annál inkább, mivel tartalma szerint is „a büntetőeljárás alá vontat”, aki ellen folyik a büntetőeljárás kell, hogy megillessen a védelem joga.” A deklarált ellentmondás feloldására azonban az eltelt 20 évben nem került sor, mely szintén alátámasztani látszik a Be. eltérő küldetéséről, eltérő szabályozási szerepéről fentebb kifejtetteket.

Fenyvesi ugyanebben a művében²⁶ alapvető oldalról megindokolta, hogy a feljelentett személyt olyannak kell tekinteni, akit megillet a védelem joga, ezért védőüggyvéd meghatalmazására jogosult. Ezzel az EJEB ítéleteiben megjelenő autonóm „gyanúsított” fogalmat már előre jelezte. Levezetésében hangsúlyos szerepet kap a védelemhez való jogok alkotmányellenes csorbítását eredményező nyomozási taktika. Sajnos a 20 évvel ezelőtti joggyakorlat ma is tapasztalható. Ezért változatlanul ajánlható Fenyvesi álláspontjának megszívlelése:

„Az eljárás alá vonástól számításnak az az alapja, – ahogyan az alkotmányos szabályozás vizsgálatánál már utaltam rá – legfőbb jogszabályunk, az Alkotmány az 57. § (3) bekezdésében úgy fogalmaz, hogy „minden büntetőeljárás alá vont” személyt megillet a védelem joga. Márpedig gyakorta teljesen egyértelmű, hogy ki ellen folyik az eljárás, milyen kétirányú (in rem-in personam) alapos gyanú alapján, csak még nem közölték az érintettel. Am a tanúkihallgatások, szakértők kirendelése, véleményük beszerzése folyik, kényszerintézkedéseket (házkutatót, lefoglalást, stb.) alkalmaznak. Ezeket a cselekményeken és a felvett jegyzőkönyveken a nyomozóhatóságok már név szerint megjelölik az eljárás alá vont személyt, velük kapcsolatban folytatnak nyomozási cselekményeket. Nem vitásan krimináltaktikai okból is halaszthatják és halasztják a gyanúsítás közlését, gyűjtik a bizonyítékokat, holott már – általában – kezdettől fogva megvan a kétirányú alapos gyanú. Ez tudatosan a védelem csorbítására, korlátozására is irányul-

hat (...) A terhelt valóban eljárás alá vont, de nem minden eljárás alá vont terhelt. Van a terheltet megelőző státusz is, ilyen a feljelentett személy, és ilyen körbe tartozik az eljárás alá vont, de még terheltté nem nyilvánított alany.”

Bérczes Viktor 10 évvel ezelőtti PhD értekezésében²⁷ szintén azt az álláspontot képviselte, mint amit az EJEB, de annak meghivatkozása még itt sem jelent meg:

„Onnantól kezdve ugyanis, hogy valakivel szemben effektíve nyomozati cselekményt foganatosítanak, élveznie kell a jogállami büntetőeljárás által biztosított garanciák nyújtotta védelmet, mindazon alapelveknek érvényesülniük kell vele szemben, amelyek a mindenkori Be.-ben rögzítésre kerülnek. Így a terheltté nyilvánítástól függetlenül minden eljárás alá vontnak joga kell legyen ahhoz, hogy védőt hatalmazzon meg, vagy arra, hogy a részére a hatóság védőt rendeljen ki.”

Az újabb publikációk közül megemlíthető Kadlót Erzsébet tanulmánya²⁸. Itt a szerző az EJEB Simeonovi v. Bulgária [GC] (12/05/2017) és a Truten v. Ukraine (23/06/2016) ítéletek alapján megállapítja, hogy „A védői státusz akkor keletkezik, amikor a gyanúsított megszerzi a védő igénybevételére való jogot, és ezzel bekerül az Egyezmény 6. cikkének hatálya alá. Ez pedig nem akkor van, amikor formálisan közlik vele a gyanúsítást, (nem gyanúsítottként való „kijelölésekor”), hanem jóval előbb. A jóval előbb az a pillanat, amikor a hatóságoknak oka merül fel a személy bűncselekményben való részvételét illetően.”

A fentebb idézett szerzők a jelenlegi Be. szabályozásnál szigorúbb álláspontot képviselnek, mert a gyanúsítást megelőző időszakra nem csak az ellenőrzés nélküli kommunikáció jogát (védői titok) tartják indokoltnak, hanem a védői jogok teljességét. Ez az álláspont közelebb áll az EJEB ítéleteiben foglalt joggyakorlathoz, mint a hazai szabályozáshoz [különösen Be. 386. § (2) bek.]. Ennek az álláspontnak a következetes érvényesítéséhez azonban jogalkotási lépésekre is szükség lenne.

V. A KÖVETKEZTETÉSEK ÖSSZEFoglalása

V.1. A VÉDŐÜGYVÉDELLEL VALÓ VÉDEKEZÉSHEZ VALÓ JOG KEZDŐ IDŐPONTJA

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének rendelkezése szerint a védelemhez való jog a „büntetőeljárás alá vont” személyt a büntetőeljárás minden szakaszában megilleti, tehát e jogának gyakorlása céljából meghatalmazott ügyvédje védő. A védelemhez való jog kezdő időpontja tehát az, amikor a személyt „büntetőeljárás alá vonják”.

²³ FENYVESI CSABA: i.m. 13.

²⁴ 1998. évi XIX. törvény 5. § (1) bek.

²⁵ 1949. évi XX. törvény (Alkotmány) 57. § (3) bek.

²⁶ FENYVESI CSABA: i.m. 158–159.

²⁷ BÉRCES VIKTOR LÁSZLÓ: A védői szerepkör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróság előtti eljárásokra, 2012.05.30., Budapest, Témavezető: Dr. Belovics Ervin Ph.D. egyetemi docens, 67.

²⁸ KADLÓT ERZSÉBET: i.m. 32.

V.2. TARTALMI AZONOSSÁG AZ ALAPTÖRVÉNY ÉS A NEMZETKÖZI EGYEZMÉNYEK KÖZÖTT (AZ EGYENÉRTÉKŰSÉG ELVE)

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése tartalmilag azonos megfogalmazást tartalmaz, mint az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény („EJEE”)²⁹ 6. cikk 3. § c) pont és az Európai Unió Alapjogi Chartája („Charta”) 48. cikk (2) cikk rendelkezése. A Charta 53. cikk (3) bekezdése alapján a Chartában megfogalmazott jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval, amelyek az EJEE-ben szerepelnek.

V.3. TARTALMI AZONOSSÁG ESETÉN AZ ALAPTÖRVÉNY ÉRTELMEZÉSE AZ EJEB ÍTÉLETEI ALAPJÁN TÖRTÉNIK

Az Alkotmánybíróság többször kimondta, hogy „Abban az esetben, ha egy adott hazai jogszabály azonos tartalmú az Egyezményben, vagy annak valamelyik kiegészítő jegyzőkönyvében foglalt joggal, vagy ha e jog biztosítására irányuló kötelezettség teljesítését szolgálja...” „...az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje.”. Tehát az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében biztosított jogvédelem minimum szintjét az EJEE 6. cikk 3. § c) pontjához kapcsolódó Emberi Jogok Európai Bíróságának („EJEB”) ítéletei alapján kell meghatározni.

V.4. AZ EJEB „GYANÚSÍTOTT” FOGALMA AZONOS AZ ALAPTÖRVÉNY SZERINTI „BÜNTETŐELJÁRÁS ALÁ VONT SZEMÉLY” FOGALMÁVAL

Az EJEB autonóm értelmezése szerint „egy személy nem akkor szerzi meg a 6. cikk szerinti védelem alkalmazhatóságára való jogot, azaz a gyanúsított státust, amikor ezt a státust formálisan kijelölik számára, hanem akkor, amikor a hazai hatóságoknak valószínűsíthető okuk merül fel az adott személy bűncselekményben való részvételével kapcsolatban”. Tehát a „büntetőeljárás alá vont” állapot azonos az EJEB értelmezése szerinti „gyanúsított” („vádlott”) státussal, ugyanis mindkét fogalom a védelemhez való jog kezdő időpontját jelöli ki.

V.5. AZ EJEE 6. CIKKÉNEK KÖZVETLEN HATÁLYA AZ EURÓPAI UNIÓRÓL SZÓLÓ SZERZŐDÉS ALAPJÁN IS LEVEZETHETŐ

Az EUSZ³⁰ 6. cikk (1) bekezdése szerint a „Charta ugyanolyan jogi kötőerővel bír, mint a Szerződések”, ezért a Charta

közvetlenül hatályosuló norma, azaz az Európai Unió elsődleges jogával egyező kötőerővel bíró jogi előírás. „Az európai jog elsőbbséget élvez a nemzeti jogok felett. Így amennyiben egy nemzeti szabály valamely európai rendelkezéssel ellentétes lenne, úgy a tagállamok az európai rendelkezést kötelesek alkalmazni.”³¹

V.6. ELLENŐRZÉS NÉLKÜL VALÓ KOMMUNIKÁCIÓ JOGA A VÉDŐ ÉS ÜGYFELE KÖZÖTT

A védő és az általa védett személy ellenőrzés nélküli kommunikációjához való jog legkorábbi időpontját a Be. nem korlátozza [Be. 386. § (2) bek.]. Ha az ügyfél „büntetőeljárás alá vont személy” [a Be. 386. § (2) bekezdése szerint „védett személy”], akkor a (lehetséges) bűncselekménnyel kapcsolatban védelmére meghatalmazott ügyvédje védőnek minősül, kommunikációjuk nem foglalható le, hatóság által meg sem ismerhető.

V.7. A VÉDŐI TITOK TERJEDELME, VÉDELME

Védői titoknak minősül minden olyan tény, információ és adat, amelyről az ügyvédi tevékenység gyakorlója egy büntetőeljárás alá vont személy büntetőüggyel kapcsolatos védelmének érdekében eljárva, azaz védői tevékenysége során szerzett tudomást, vagy ilyen eljárása során ügyfelével közölt [Be. 170. § (1) bek. a) pont, Üttv. 9. § (1) bek.]. A védői titkok törvényi védelme: abszolút tanúzási akadály³², abszolút foglalási tilalom³³, kizárt titoktartás alóli felmentés³⁴.

VI. Záró gondolatok

A „Magyarország ... jogállam” alaptörvényi rendelkezés nem mantra, hanem kötelezettség.

A cikkben írt jogi levezetés eredményeképp a védői státus jelenlegi szabályozása nem tekinthető tökéletesnek. Ez kihat több alapjog büntetőeljárás érvényesülésére. Tág teret enged a kritizálható jogalkotás a jogalkalmazó hatóságoknak arra, hogy a nyomozási érdek oltárán a büntetőeljárás alá vont személy és védője alapjogait korlátozó értelmezéssel alkotmányellenes jogalkalmazást valósítsanak meg. Védői tapasztalatom, de védő kollégák beszámolóit, védői konferenciákon tartott előadások alapján is arra lehet következtetni, hogy a joggyakorlat során háttérbe szorúlnak az alapjogok, melyhez a szerencsétlen megfogalmazású Be. szabályok nem alapjogi megközelítésű értelmezése is hozzájárul. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésének rendelkezése Magyarország jogállami berendezkedéséről ugyanakkor nem elvont mantra, hanem konkrét jogalkalmazói kötelezettséget jelent minden

²⁹ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

³⁰ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (2016/C 202/01) (EUSZ).

³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114548>.

³² Be. 170. § (1) bek. a) pont.

³³ Be. 310. § (1) bek.

³⁴ Üttv. 9. § (3) bek.

eljárásban, különösen a büntetőeljárások során. Ennek érdekében a kritizálható jogszabályi rendelkezések helyes, azaz az Alaptörvény 28. cikkének megfelelő értelmezéséhez nyújt segítséget a jelen tanulmány.

Nem lehet ugyanakkor eltekinteni attól, hogy megfogalmazzam a védelemre (védőhöz) jogosult személyi kör egyértelmű törvényi megfogalmazásának igényét. A Be. 38. § (3) bek., a 386. § (1) bek. szerint megfogalmazott „*bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy*”, a Be. 386. § (2) bekezdésében megjelölt „*védett személy*”, és a Be. 343. § (1) bek. a) pontja szerinti „*aki a bűncselekmény elkövetőjeként szóba jöhet*” státusú személyek

eltérő szabályozását javaslom megszüntetni. Mind a három kategória ugyanis része az Alaptörvény „*büntetőeljárás alá vont személy*”, azaz az EJEB autonóm értelmezése szerinti (az „*érdemi*”³⁵, azaz materiális értelemben vett) „*gyanúsított*” kategóriájának. A materiális értelemben vett gyanúsítottat azonban megilleti a védelemhez való jog, ha valamely hatósági cselekmény kapcsán alappal gondolhatja azt, hogy ellene büntetőeljárás van folyamatban.

³⁵ Lásd az EJEE 6. cikkéhez kiadott EJEB Útmutató 15. pontját!